

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

МІЖВУЗІВСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ, ПРИУРОЧЕНА
ДНЮ УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЕМНОСТІ ТА МОВИ
29 жовтня 2024 року

«СИЛА МОВИ:
ДУХ, ЗБРОЯ, ІНТЕЛЕКТ»

Ірина ФАРІОН

Львів 2024

соціальних стереотипів, формуючи психологічний портрет народу та відображаючи етнопсихологічні особливості.

Отже, мовна картина світу є не лише інструментом пізнання реальності, але й механізмом формування національної ідентичності. Врахування її ролі є необхідним для збереження національних цінностей в умовах глобалізації, що зумовлює зростаючу потребу в захисті національних мов і культурних традицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Живіцька І. А. Мовна картина світу як відображення реальності / І. А. Живіцька // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2010 с.20
2. Кравченко-Дзондза О. Е. Метафорична картина світу в західноукраїнській прозі 20-30 років ХХ ст. / О.Е. Кравченко-Дзондза // Рідне слово в етнокультурному вимірі- 2013 с.380-387
3. Лукаш Г.П. «Картина світу як об'єкт вивчення лінгвокультурології»-2010
4. Орап М. О. Мовна картина світу як феномен когнітивної соціальної психології / М. О. Орап // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – 2011.
5. Середницька А. Я. Відмінності між мовною і концептуальною картинами світу з погляду сучасного мовознавства Серія : Філологія. – 2016. – Вип. 21(1). – С. 69–72

УДК 81'373.45

АНГЛІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: КОНЦЕПТУАЛЬНЕ БАЧЕННЯ ІРИНИ ФАРІОН

Вікторія ЛОЗА, Марина КУЛЬЧИЦЬКА
Науковий керівник – Марина КУЛЬЧИЦЬКА, к. філолог. н.,
доцент, доцент кафедри українознавства та міжкультурної
комунікації,
Львівський державний університет безпеки
життєдіяльності

Проблема доцільності впровадження іншомовних слів в українську мову та необхідності використовувати замість запозиченої лексики питомі українські відповідники постійно

перебуває в полі уваги мовознавців, письменників і культурних діячів [2]. Так, у своїй праці «Наука про рідномовні обов'язки» ще 1936 року Іван Огієнко (митрополит Іларіон) висловлює міркування про два види «чужих» слів – «активні, давнопозичені й загальнознані» та «ялові», нові й малознані, які треба конче оминати, заступаючи своїми рідними відповідниками, бо останні «сильно шкодять нормальному розвоєві своєї літературної мови» [4, с. 81].

За останні 10 років потік іншомовних лексем до складу української мовної системи настільки збільшився, що за допомогою методу спостереження, аналізу й синтезу можна констатувати дуже загрозливу ситуацію: наша мова як «дім духу» (Мартін Гайдеггер) української нації, етноментальне висококультурне утворення переживає «окупацію» англійських слів. Під впливом глобалізаційних процесів вони стрімко входять у всі сфери життєдіяльності українців і буквально розмивають мовну картину нашого предковичного світу. Це явище 4 роки тому почала фіксувати у відеоформаті мовознавиця Ірина Фаріон. У своїх мінідослідженнях під назвою «Протианглізм» (69 випусків), підтверджуючи міркування Івана Огієнка, вона прагнула показати, наскільки важливо свідомо, осмислено творити своє щоденне мовлення, адже бездумне втягування англізмів ув історично сформовану україномовну матрицю веде до витіснення наших екзистенційних способів номінувати й словесно оприявнювати навколишню дійсність: *«Новий проєкт [#ПРОТИАНГЛІЗМ](#), аби загострити увагу на бездуздості англо-українського суржика. Учимо дві мови! Свою для життя – чужу для спілкування. (...) Слова, як речі: мають бути на місці й доречні»*. Розглядаючи семантичні поля англізмів за допомогою спеціальної літератури, Ірина Фаріон чітко й аргументовано, просто й доступно для кожного пояснює їхню почасти неприйнятну змістову розмитість, приналежність до цілком іншої «національної лінгвокультурної спільноти» [1, с. 44], сформованої в істотно відмінних від наших соціально-культурних та історико-геопсихологічних реаліях.

«Англізми можуть бути корисними в технічних або нових сферах, – коментує дослідниця, – але важливо не заповнювати

ними мову там, де є власні, точніші й зрозуміліші слова». Інтенсивна «англоварваризація як процес відчуження українців від своєї питомої лексики» [7], на її думку, змінює природний розвиток мови, що може зумовити втрату зв'язку з коренями та традиціями, поступово затираючи розуміння національної культури та знищуючи мову як один із основних чинників національної ідентичності. «Важливо підтримувати мовну чистоту, щоб підкреслювати свою самобутність», – наголошує дослідниця. Ірина Фаріон звертає також увагу на те, що таке активне використання чужих слів може бути відображенням відсутності внутрішнього змісту і глибинної кризи сучасного українського суспільства.

Доповнюючи багатогранний лінгвістичний аналіз невинуватених суржикових явищ, зокрема межомовної омонімії (наприклад, англ. лексема look [6] та ін.), науковиця розглядає важливі соціопсихологічні й культурні аспекти, наголошуючи на тому, що мова є не просто засобом комунікації, але й важливим інструментом творення концептуальної моделі нашої ментальної світобудови. Вона ілюструє свої міркування багатьма промовистими цитатами, на зразок афоризму Конфуція: «Коли хочете щось правильно робити, спершу назвіть його правильно». Демонструючи непохитну національно свідому, патріотичну позицію, у кожному відео авторка проекту давала докладний, науково обґрунтований проблемно-культурологічний коментар до аналізованих понять. Таким чином з кожним новим переглядом вона виформовувала в реципієнтів неупереджене системне, наукове й логічне усвідомлення глибини й масштабності проблеми, а також уміння критично мислити й бути онтологічно включеним у явища поточної української дійсності. Характерною є думка Ірини Фаріон про цілком недоречне для нашого мислення вживання слова дедлайн, оскільки його значення в мові оригіналу, як пояснила мовознавиця, пов'язане з реаліями смертельної загрози саме для в'язнів. До речі, розважлива тональність розмірковування Ірини Фаріон є серйозним контрастом із поверхово-розпливчастими «демократичними» зусиллями І. Левка, який дає цілий синонімічний ряд розмаїтих адекватних українських відповідників, а далі все ж «дозволяє» вживати англізми, а одночасно ще й робить при цьому іронічно-принизливий випад проти української етноментальності: «...В нашій ментальності зазвичай

відтермінувати можна все, якщо дуже хочеться, а в них, виявляється, не можна, це в них дорівнює смерті...» [3, с. 62].

Передчасна трагічна смерть Ірини Фаріон із її потужним розумом та проукраїнською позицією – це велика втрата для українців. Мовознавиця, доктор філологічних наук, професорка, експедатка Верховної Ради України і просто прекрасна жінка, вона відверто, подекуди вкрай болісно ділилася своїми знаннями з нашої історії та багатой культурної спадщини, переформатовуючи скалічене багатовіковим підневільним існуванням індивідуальну й колективну самосвідомість українців, відновлюючи задля успішного майбутнього поступу України нашу історичну пам'ять, національне світовідчуття, наші духовні скарби. Дуже шкода, що ми більше не чуємо її безпосереднього, зазвичай емоційного і принципового голосу. Тому тепер це стало і нашою місією – втілювати її слова й поради в суспільну реальність і всіма силами дбати про нашу справжність, збереження національної ідентичности, зокрема у справі запобігання екології й автентики рідної мови. Ця жінка кожного разу нагадувала, що наша мова – не лише засіб спілкування, а й основа існування всієї нації, її грандіозне культурне надбання й водночас маркер висоти суспільного розвитку. Тож нам треба докласти максимум зусиль, щоби її не втратити, уберегти і дбайливо наповнювати новими українськими національними сенсами.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови. Київ, 2009.
2. Горблянський Ю., Кульчицька М. Лексичні іншомовні інновації сучасної української мови: інтелектуалізація чи варваризація мислення // Соціолінгвістичне знання як засіб формування нової культури безпеки: Україна і світ. Матеріали II Міжнародної наукової конференції (Львів, 22-23 листопада 2018 р.) / За ред. Г. Мацюк. Львів, 2018. С. 27–28.
3. Левко І. Цікавинки української мови. Львів 2017.
4. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки // Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Рідна мова. Київ, 2010. С. 33–88.

5. #Протианглізм 7: Локдаун / Ірина Фаріон // URL <https://www.youtube.com/watch?v=1gYL4FiP8I>.
6. #Протианглізм 9: ЛУК без стріл / Ірина Фаріон // URL <https://www.youtube.com/watch?v=5Kw6PoxZD9Y>.
7. #Протианглізм 26: Хто вони, боти / Ірина Фаріон // URL https://www.youtube.com/results?search_query=%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BC+%D0%B1%D0%BE%D1%82.

УДК 159.9:159.94

ТАКТИКИ ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ МОВНОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Єлизавета НАВРОЦЬКА

*студентка 3 курсу Львівського державного університету безпеки
життєдіяльності*

*Науковий керівник - Тетяна ЛІПЧЕНКО викладач кафедри
українознавства та міжкультурної комунікації*

Гібридна війна є складним явищем, що поєднує в собі не лише військові дії, але й економічний тиск, кібератаки, а також інформаційні операції. У цьому контексті важливим аспектом є мовний вплив, оскільки саме мова стає інструментом маніпуляцій, дезінформації та пропаганди, які здатні змінювати сприйняття реальності та впливати на громадську думку. Це дозволяє сторонам конфлікту формувати певні уявлення про ворога та події, а також впливати на ставлення до конфлікту на локальному та глобальному рівнях.

У рамках гібридної війни важливими мовними тактиками є маніпуляція значеннями термінів. Ця тактика дає змогу сторонам надавати подіям необхідного забарвлення, що впливає на суспільну думку. Наприклад, термін «агресія» може бути замінено на «захист», а «окупація» на «визволення». Це створює спотворене сприйняття подій, що може знизити рівень критичності у ставленні до дій агресора. Маніпуляція мовою також допомагає створювати міфи, які укорінюються в масовій свідомості, стаючи частиною ідеологічного тиску. Таким чином, мовні зсуви є потужним інструментом у боротьбі за контролювання суспільного дискурсу.